

יום השלושים ללורה יפה ז"ל

מועד ההתכנסות: 3.2.01 בשעה 17.00 בבית הנצחה.

המסמך שכאן הוכן על ידי דניאל יפה במאמץ משפחתי משותף ליום ה-30 שערכנו ללורה יפה. את הטקסט שכאן ליוותה גם מצגת תמונות עם עשרות רבות של תמונות. לצערנו כל הקבצים מהערב נמחקו. את המצגת לא הצלחנו לשחזר. ממש בימים אלה מצאה רחל את המסמך המודפס שכאן בין הפציה המאוחסנים של איריס. מיד סרקתי אותו ואני מעלה אותו למערכת. מאיר יפה מאי 2011

הקדמה (דניאל)

הוריה של אמא נפגשו בעיר אורנבורג בהרי אירל שברוסיה. אביה של אמא היה סוחר פרוות צעיר מן העיר שטרסבורג אשר בתבל אלזס לרדיין, בשם דניאל הופמן. דניאל הופמן פעל במסגרת עסקי המשפחה במסעות רכש תקופתיים של פרוות בכל רחבי רוסיה. אימה היתה צעירה נאה ואופנתית בשם ריבה ממשפחת סביצקי. עם סיום המהפיכה הבולשביקית ב-1918 עזב הזוג הצעיר את אורנבורג והתיישב בעיר פרייבורג בדרום גרמניה.

(קריין: עירא)

אמא נולדה בשנת 1919 בפרייבורג. כאשר היתה בת שלוש, התגרשו הוריה, וריבה סביצקי התקשרה עם קצין וורמאכט יהודי בדימוס, בוגר מלחמת התפירות הנוראה במלחמת העולם הראשונה, בשם ארווין קאהן. ארווין מקבל על עצמו את האחריות והאבהות על הילדה אליזבה הופמן. אמא גדלה בסביבה משופחת. במשך השנים מצטרפים אליה אח ואחות. יש בדיני תעודה שנתית של בית הספר בו למדה, המעידה כי היתה תלמידה למופת. כאשר היתה בת 14 עלתה המפלגה הנאצית לשלטון. כעבור זמן קצר מרגישה הנערה הצעירה בשיעור יחס כללי כלפיה. מתלמידה מצטיינת ומקובלת היא הופכת ליהודיה בוזייה ומבודדת. בעצה אחת עם הוריה, היא מצטרפת לעליית הנער מיוחדת של הנרייטה סאלד ושללה לארץ ישראל בשנת 1935, במסגרת של חברת נער בתל חי, בחסות קיבוץ כפר גלעדי.

1. הבריחה הגדולה. (קריין: אשחר)

בחודש ספטמבר 1938 יוצאת תוכי הופמן לביקור אצל הוריה בפרייבורג. בהפלגה לגנואה היא נפגשת לראשונה בחור צעיר, העושה את דרכו לביקור קרובים בדרום אפריקה. בחור זה עתיד לחזור אחריה במכתבים לזהים בדיוק שנתיים לאחר מכן, ולבסוף להיות בעלה ואבי ילדיה. עם מעבר הגבול בבזל לכיוון פרייבורג בגרמניה, מרגישה סבתא בשנייה את הקור המבעית של התופת הקרבה. הביקור, שנמשך כשבועיים, הופך להיות הימור על תקופת תעודת האזרחות הפלשתינאית שסבתא מחזיקה בידה. האם ינתן לה לצאת? ב-2.11.38, פחות מחודש לאחר הביקור, מתרחש ליל הבדולח. מאות בתי כנסת ואליפי ספרים נשרפים. ארווין, אביה החורג של אמא הושם במעצר במתנה זכאי, על יד מינכן. מצאנו אצל סבתא שלושה מכתבים אשר בשלוש נקודות זמן במהלך 5 חודשים מספרים בעצם את כל גורלה של יהדות גרמניה.

(קריין - עירא)

...צדיך 24.11.38. לורה היקרה. על אף שלא שמענו ממך אני מקווה כי הגעת חזרה בשלום. כפי שהבטחתי לך נסעתי לפרייבורג ב-13 בנובמבר וחזרה ב-15... בכל מקרה הבטחתי לאימך באופן נחרץ לעשות ככל הניתן על מנת לעזור לה. יצאתי קשר עם הנציגות הפלשתינאית בבזל והם ביקשו אישור עלייה לפלשתינה. אני מקווה כי על בסיס זה ניתן יהיה לשחרר את אביך. יש קשיים גדולים כיום בקבלת סרטיפיקטים קפיטליים ואינני רואה סיכוי רב לקבל סרטיפיקט כזה בזמן. מצד שני, ניתן לקבל סרטיפיקט בגין קרובים עבור הורים של ילדים החיים בפלשתינה. אני מבקש כי תנסי ככל הניתן להשיג סרטיפיקט של הורה משם... בברכה חמה - ליאו.

צדיך 20.12.38. לורה היקרה. אתמול חזרתי מ-10 ימי שהייה בגרמניה. מצאתי את מכתביך מן ה-1 וה-5 בדצמבר בהם כתבת על חזרתך לפלשתינה ב-10 ימי אחרון.

בתחילת ביקורי בגרמניה שהיתי אצל הורייך בפרייבורג. אביך נמצא בבית מזה 10 ימים בריא ושלם, עם כי קצת חלש... מכתבך לסוכנות היהודית לבטח לא השיג הרבה. נושאים כאלה יש לתקוף בדרך שונה. לא הייתי כותב לך אילו יכולתי להשיג סרטיפיקטים קפיטליים... בשלב זה משרד הקישור הפלשתינאי בבזל אינו יכול להשיג הרבה... אך בוודאות גדולה ניתן לומר כי קיבלתי סרטיפיקטים קפיטליים עבור הורייך בביקורי בברלין ואני מקווה כי יקבלו אישור יציאה עוד לפני תום השנה.

זהו תהליך חריג מאד ואבקשך שלא לדבר על כך עם אף אחד. אני יכול לומר לך דבר אחד - זה עלה הרבה כסף. העיקר שהורייך יוכלו לעזוב במהירות. יש להם פספורטים גרמניים תקינים והם יוכלו לעזוב מיד כאשר יקבלו אישור יציאה. דאגתי להם שלא יסבלו הרבה כאשר יגיעו לארץ אך עלייך מוטל לעזור להם עד שמצבם יתייצב. אני מאושר שאת נמצאת עם ממינה. היא אשה יוצאת מן הכלל ושהותך עימה תהיה רבת משמעות עבורך... בברכה חמה - ליאו.

ציריך 24.3.39. לורה היקרה. רב תודות על מכתבך. מחוסר זמן איני יכול להשיב עליו כרגע בפרוט... אני מקווה כי הוריך וסשה הגיעו בשלום. אני רק יכול לדמיין לעצמי את שמחת האיחוד מחודש... בברכה חמה - ליא.

2. שלמה יפה מחזור אחרי תוכי הופמן. (מבוא: דניאל)

שלמה יפה התגייס לצבא הבריטי ב יוני 1940 במסגרת מכסות גיוס שהוטלו על היישוב, ע"י הנהגתו. הוא נתקל בשני מגוייסים מכפר גלעדי אשר מסייעים לו להיזכר במסרה משותפת - תוכי הופמן. שלמה, בדרך ופראטי מן הרגיל, מנסה לחדש את הקשר:
(קריין: עמוס)

13.9.40. לורה שלום: במשך כל הזמן לא יכולתי לגמור בנפשי לכתוב לך... במשך כל הזמן הזה אני עדיין חזק, כדי שלא להיסחף בורם ההרגשות ואני גם עסוק מאד. הכי קשה הוא הלילה. אילו יכולתי להירדם שנת ישרים כי אז אולי גם הייתי שוכח על אודותיך. אולם זה חסר. אין כל תקווה כי אפגוש בך בקרוב... באם יהיה ברצונך לענות על מכתבי, עני! אולם באם יש לך קצת מן הפיקפוקים וחוסר אמון לגבי דידי אל תעשי זאת...

24.10.40. תוכי שלום: היה ברצוני לכתוב לך רק כמה מילים ואח"כ נמלכתי ולא כתבתי בכלל. רציתי לכתוב "אני מחכה למכתבך" זה הכל, אולם יחד עם זה אני עצמי מרגיש עד כמה זה מגוחך שאדם מבוגר מתעסק בשטויות כאלה, אולם, כנראה ישנם באמת מצבים שמכריחים את האדם להיות למגוחך. מכיר אני את עצמי לא רע כדי לשפוט את עצמי ולבקר את מעשי, אולם זאת לי הפעם הראשונה שאתפרץ לתוך תחומי של השני, מבלי שאענה ומבלי שאדע את תגובתך...

...אני את מכתבי אפסיק בזה ורק אבקש את סליחתך על שפרצתי גדר ותחומים שלא בהסכמה. קבלי את ברכתי הנאמנה. שלמה.

(קריינית: יפעת)

על אף קשיי הזמן, המרחק, ויאישו של המחזור הברדד היתה תקווה כל שהיא והיא לא מאזרת הרבה...

24.11.40. שלמה שלום לך. יש להודות בזה, שמצפוני אינו ביותר נקי, - הסיבות ברורות לא כן? זאת לא אומרת ששכחתי או לא רציתי לענות. אפשר להגיד שרק כעת, הנני נמצאת בחופש אצל הורי, - מצאתי את מצב הרוח ואת ריכוז המחשבות המתעים לשבת ולכתוב...
...שמחתי לקבל ממך אות חיים ולהכיר את כתב ידך...

...מאורעות החוץ גוברות על הרבה דברים אישיים אשר בתנאים אחרים היו בולטים יותר. אני נמצאת במצב משונה לרצות להתמסר לענייני יום - יום בכל הכוחות בכדי לא להספיק לחשוב מה שיותר. מי שיכול, יציל את עצמו כמוני. - שלום לך ולהתראות, למרות העצלנות שלי, הבולטת לעין. תענה לי אם תרצה. תוכי הופמן.
נ.ב. אל תיבהל משגיאות אורטוגרפיות. זה יכול לקרות אצל בורים כמוני. לא הייתי מתנגדת לכך לו היית פעם מפתיע אותי כמו בפעם הראשונה. תוכי.

מכתב יוצא מן הכלל: מרגיע, מסביר, מזמין? אלא שהטבע עישה את שלו:

25.12.40. שלום לך שלמה. המכתב הוא נכתב כבר מזמן ולא נשלח, כי הכתובת נשתנתה בנתיים. אני מקווה שייגיע בסדר יחד עם דרישת שלום הגיגית ע"י שמואליק. הנה לא צריך להתייאש בעולם. מי יודע לאן יעיפו אותך הרוחות - בכל אופן תיקח אתך את הידיעה שלא שכחתי. That is all. תהיה בריא ושלם. שלום תוכי.

2. חתונה צבאית לתפארת 16.11.1941. (קריין: דניאל)

אין עדות למכתבים בין השניים עד חודש מאי 1941. החל מחודש מאי מתעצם לפתע זרם המכתבים עד לקצב של מכתב ביום. ביום 16.11.41 מתחתן הזוג הצעיר במשרדי הרבנות בחיפה בטכס צבאי קצר. כעבור 3 ימים הם מוצאים את עצמם - איש עם עצמו במקומו - תוכי בבית הוריה, בחיפה, ושלמה בקסרקטין במדבר המערבי.

(קריין: עמוס)

19.11.41 תוכי. שוב עלי לחזור לעט ולנייר כדי לבטא את הצורך החיוני של קשר מתמיד אתך. לפני שתי שעות חזרנו למחנה. אין לי אפשרות לבטא במילים את כל הדרך שעברה עלי מאז עזבתך על התחנה. במידה רבה עזרו החברים כדי לעקור אותי מן האלם שתקפני...
עדיין לא מובן לי השינוי שקם. הן לא אוכל לחשוב על כך שאת נמצאת חרוק ממני ואני צריך להמשיך בחיי הרגילים. עוד טרם רכשתי לעצמי הרגשה זו כי באמת נפרדנו לזמן כה ממושך!?

20.11.41. תוכי. הנה שעות על שעות חלפו ומבלי שלה בדעתי לצרפן חלף יום נוסף. הגני שקט וכאילו אינני יודע דיבור מהו... שוב אחפש את הסובלימציה בעבודה והיא מאפשרת לי הרבה שטח פעולה... כל מיני מחשבות שטות חולפות במחשבה, ויש מן הקרשי לבטא אותם. אילו ידעתי את קסם המילים שבכתב, כי אז לא הייתי מרגיש בחסרונוך הגדול... אילו היינו מסוגלים להמשיך את שעות השייט על הכנרת, ולמה בכלל נשמענו לאזהרות הערבי הקטן, הן היינו יכולים להמשיך כך עד אין סוף. יש ולפעמים תחלוף גם מחשבה טפשית זו, שאולי היה בכוח הכנרת למנוע את שובי למחנה, אך מי עוד כמוני מחוסר כושר דמיון: עוד לפני שהדמיון ילבש לבוש מחשבתי, הגני חוזר למציאות ומכיר בחוסר התבונה שבכך. החברים לעבודה עשו לי קבלת פנים כזאת שאפילו מלך בגדודו לא זכה לכך. באמצע העבודה הקריאו ברכות חמות לכבודי וכולם הצטערו על חוסר תמונתך...

(קריינית: יפעת)

ולדורה יפה - יתכן כי באותה שעה בדיוק אך ללא ספק באותו היום, כרתבת בדיוק על אותם נושאים אך - מזווית שונה:

אלונים 20.11.41. שלמה, עדיין אני עוד מחכה לסימנך הראשון, בטוחה אני שייגיע בימים אלה. הנה היום כבר חזרת לחובותיך לפי חשבונאי, וגם אני - יום חול מכסה אותי בכנפיו... הכל בסדר חוץ מזה שנעמד השעון ולא רוצה לזוז יותר מאז שעזבת אותי, ונזלת כבירה הולכת ומתגברת. בטוחה אני שאתך לא היה לי זמן לדברים כאלה, או לפחות היה לי את מי להדביק... שלמה אני מרגישה שהזמן כבר כעת מתחיל לרוץ, ואני מאחלת לך שתבחין בזאת גם אתה. יש לי בכלל הרבה מה להגיד לך, חביב, אבל נדמה לי בכל אופן, שהדברים מתקבלים הרבה יותר טוב במעשה מאשר על הנייר. תהיה לי בריא שלמה, תשמור קצת על כוחותיך במידה שהמצב מרשה. וחוזק מזה - אל נעשה שטויות, אני בכל אופן מאחלת לשינינו, גם במעשה וגם במחשבה - והזמן יעוף. במקרה זה אני בעד משמעת פרוסית. שלמה שלי - נשיקה טובה ושלוש.

4. שלמה יפה מודאג. (קריין: דורון)

כעבור שלושה חודשים לערך - שלמה נעשה מודאג. הוא מבקש בית חם ומדבק לאשתו הצעירה והוא מבקש עזרה דחופה:

אי שם במדבר המערבי, 19.2.1942. ממינה שלום רב. הגני לפנות אלייך במצוקה. כי קשה לקיים קשר מכתבים בזמן רגיל, על אף הרצון העז לשמור על יחסי ידידות עם אנשים שמוקירים אותם ומעריכים. בזמן רגיל עוברים בשטף על פני דברים ולא מספיקים להתעכב על הנחוצ מבחינה נפשית. הייתי נהנה הרבה מקשר מכתבים אתך, אך גם לא הייתי מעיז להעיק עלייך מבחינה זאת. כעת בשעה שאני צריך את החלטות מעשיך וכוח השיפוט שלך, אני פונה אלייך וגם דורש! באלונים נתהווה מצב כזה, שתוכי עזבה אותם ועברה לעת עתה לגור עם הוריה בחיפה. אני מבקש ממך לעשות הכל כדי להיפגש בה באופן אישי ולברר את העניין, ועד כמה שתוכלי להשפיע עליה לבוא לרמה. אינני רוצה להיכנס לפרטי פרטים. אני בוטח בשיפוט דעתך ונסיוןך, כדי שתדעי לברר את הדברים וגם לסדר עניין בואה לרמה, עד לברורים נוספים. תוכי לעת עתה טרם יודעת מכל פנייתי אלייך. אני בקשתי ממנה להיפגש אתך עם אפשרות ראשונה. אבל עלי לקחת בחשבון גם את הפניות השופרוזיסטיות שלה ורצונה לנסות את החיים בכל צורותיהם. פה את יכולה למנוע בעד נסיונות מיותרים וסטיות מן הדרך. אני בוטח בך שתעשי ככל העולה בידך ובאם תצליחי תגמלי טובה לשינינו. את יודעת בעצמך ששליחות כזו, לא הייתי מפקיד אפילו בידי אמי. את סוף סוף גם קיבוצית וחברה, ועליך לקבל את הדברים בכל הרצינות. בתודה ובהוקרה אחכה למכתבך הקרוב. מכוח דאגה אישית וחפזון ששכחתי לשאול לשלומך, אתך הסליחה. שלמה. (נא לתת את המכתב המצורף לחנה (כספי)).

5. יש לנו בן! (מבוא: דניאל)

יש להניח כי ממינה הנאמנה עשתה את שלה, אבל "הנטיזות השופרוזיסטיות" והקצבה הצבאית עשו את שלהם...

היה בחוץ מאורע דרמטי יותר על מנת להביא את לורה יפה, האשה הצעירה, לרמת יוחנן. איננו מכירים זוגות רבים אשר בשרו איש לרעהו בצורה כזו על הולדת בנם הראשון... אך בניסיונות הזמנים ההם הייתה התופעה כנראה רווחת.

(קריינית: רחל)

חיפה 22.12.1943. שלמה. יש לנו בן! ועוד איזה בן. בוודאי הבשורה כבר השיגה אותך מצדדים שונים, אבל הגני תופסת אפשרות ראשונה לאמר לך על אושרנו. ב 18 לדצמבר הוא הכריח את דרכו לעולם הזה, בשלושה שבועות

בהקדם, אבל בהסכמה מלאה של הרופאים באמת הביא לי את הגאולה. כנראה שזה שיחרר אותי מן הקדחת שכמעט עד הרגע האחרון לא רצתה לעזוב אותי והיתה הגורם העיקרי ללידתך.
זה היה מהר, כולם מתפעלים על כך וכל העניין ארך שעה אחת והבן כבר צרח. אני מתפעלת ממנו מן הרגע הראשון. הוא עבד באמת יפה, שוקל 2,559 גרם, משקל טוב מאד, בהיר שערות ודומה לך מן הרגע הראשון, גם בתיאבון. לא צריך היה ללמד אותו הרבה, הוא תפס את העניין מהר מאד...

רמת יוחנן 29.12.43. סוף סוף הנך מקבל מכתב מן הכתובת הזו. הכל עבר והסתדר. אני כאן עם הבן שלנו...
...חנה ואלקנה לקחו אותי ישר לרמה... אני מניקה שש פעמים, ז"א כל שלוש שעות ואת יתר הזמן מנצלת למנוחה.
...הבן בריא, אמנם קטן מאד, אבל מתפתח ובריא. יש לו כבר פנים עגולים למדי, הוא דומה לך להפליא, הוא גם בלונדיני עדיין. ביחוד כאשר הוא שבע... ליבי מתפעם פשוט בגעגועים ובהרגשות אשר אין עבורם שם, כאשר הנני מביטה עליו ורואה אותך בקווי הפנים הקטנים שלו, באיזה מצב רוח שלא יהיה. הוא כבר כל כך אנושי, כל כך מלא ביטוי, על אף הקטנות שלו. לגמרי לא כמו לידה מוקדמת. בזמן השתייה הוא אוחז את האצבע שלי חזק חזק. ויש לו משחק ידיים ובת צחוק ללא הכרה, שהנני מתפקעת מצחוק לפעמים, ומקללת את הגורל שנותן לך להפסיד דברים כה יפים...

(קריין: מייקה)

אי שם, איטליה, 6.1.1944. סוף סוף אני אבא. אכן, זה לא כל כך פשוט. הידיעה הגיעה אלי רק אתמול, אך ההרגשה הפנימית היתה מוחלטת שזה מכבר יצא לאויר עולמו טוביה. לא טוב היה הדבר ששלושה שבועות לא ידעתי על קיומו של בני אבל מי יודע ועוד כמה זמן יעבור, עד שאראה אותו בפועל וארגיש את קרבתו.
אינני מסוגל לתאר את שימחתי ולהסביר את הרגשותי בשעה שאתמול קיבלתי את מכתבכם.
שלומית כתבה (בכתב ידה) את הכתובת, ומשום שהייתי בחברה, שמתי את המכתב בכיס ולא פתחתי אותו, יחד עם הרגשה מרה ודפיקות לב על דבר חוסר המכתבים ממך. בינתיים עמדה המכונית וגמרתי לקרוא את המכתבים: קודם כל פתחתי את המכתב של חנה, ובו היא מברכת אותי, גם לא מברכת, פשוט מספרת לי על דבר "משפחתי". - פקחתי עיניים וחזרתי למכתב השני, ובו מצאתי את מכתבך מה 22 לחודש שעבר... תוכי, נשארתי יושב הלום, אינני יודע עם איזה הרגשה, בכלל לא יכולתי להאמין שזה באמת.
לא כתבתי לך אתמול כי הרגשתי הכרח להיות עם עצמי ולברר את מחשבותי ורגשותי ובכל זאת, כל הזמן היה לי מאד צר על המרחק ועל חוסר יכולתי להיות בקרבתכם...

6. גן ילדים. (קריינית: עיינה)

את טוביה ראה שלמה רק כעבור כ 8 חודשים. לאחר גמר המלחמה הוא השתחרר מן הצבא הבריטי בינואר 1946. חמש וחצי שנים לאחר גיוסו.
ללורה ושלמה נולדו עוד 3 בנים. את לורה אבי מרצאים כאם לארבע ילדים בין ל 10. אמא תיארה ערב טיפוס עם 4 ילדים צעירים בסדרת מכתבים לאבא שהחלים מציתות באותה תקופה:

רמת יוחנן 2.8.54. אבא שלנו שלום

...כרגע השכנתי את החבריה, יחד, בגן של דניאל, והשלום היה חביב מצד שניהם: "מכתבי לאבא שהיינו טובים!". היינו כל הערב על יד החדר, גם דורון היה ושיחקנו והקראנו. מאיר כמובן חיפש אותך וחיבר משפט שלום שלום לכבודך: אבא? אבא - רחוק - טרקטור! מי לימד אותו אינני יודעת. הסוכריות - הצלחה גדולה כמובן, גם אצל השכנים, רק שסילקתי אותן מהר, גבוה גבוה. הספקתי לספור לבנים לפני ההשכבה. מאיר לא הלך ברצון כרגיל וצרח ודרש לחם, לא עוגה, רק שהיו שם עוגיות ולא לחם. לבסוף הלכתי לחברת ילדים והבאתי לחם, וזה השכיב אותו והוא נפרד - בערך...

רמת יוחנן 8.8.54. שלמה שלי.

צער לי, אבל הערב אני כותבת לך במיטה. אמנם אינך עוזב לגמרי כי שלחתי את מכתבו של דניאל, ולא אתפלא אם יעשה סנסציה במשרד הדואר. לך ודאי יגרום נחת רב. זה בכל אופן דירבן את טוביה והבטיח לכתוב מחר... דורון מכין דבר מה בידיו. הוא לא מן האישים הכותבים. יחד עם זאת הוא לעזר לי, יותר מאשר כולם ביחד, ואינני יודעת מה הייתי עושה בלעדי. הוא שומר ומשחק עם מאיר, רץ לביתו בלי סוף. מרגיע את דניאל, משכנע אותו, מטיף לו מוסר והוא פה, דבר שקשה לומר על טוביה. אמנם הוא חמוד ומוכן לכל אבל לרוב הוא איננו, דבר שגם אפשר להבין. הוא בא להודיע והוא בא לעשות את החשבון. ההווי שלנו הוא מסביב למנורה בחוץ והוא נעים מאד. לקחתי מנורה בת 100 וואט... דניאל טוב אבל הוא מתגעגע. הוא נאמן, ומסביבי, וגם משחק. מאיר מתגונן כלפיו והוא מתגרה בו, אבל יחד עם זאת אחד לא זו בלי השני...

7. אשת לפידות. (קריין: מברא - דניאל)

סתא מילאה תפקידים רבים. יותר מכל היו יקרים לה תפקידי סיעוד. היא בחשפה לברשאי סיעוד במלוא מורכבותם עת טיפלה בשתי חברות קשישות וברדדות אשר כל אחת מסיבותיה האישיות נאלצה לשהות במוסד סגור עד ליום מותן.

בשנים 1954 עד 1975 היה קיבוץ רמת יוחנן קהילה צעירה. אירועי סיעוד היו נדירים והיו קשורים בתאונות או אירועים חריגים. אמא, בשל אפייה, חשה מעורבות גדולה במתרחש וחשה לסייע כמיטב יכולתה.

מנחם עזרא מספר: (קריינית - הדס)

לרמת יוחנן הגעתי כפועל בניין שכיר בשנת 1952. זה היה כשנה לאחר עלייתי לארץ מבצרה שבעיראק. בנובמבר 1966 נפצעתי קשה בתאונת עבודה ברמת יוחנן, כאשר התמוטט עלי קיר. הוציאו אותי חסר הכרה מבין השברים ואושפזתי במצב קריטי בבית החולים. הרופאים קיוו לנס שישאיר אותי בחיים. בימים הראשונים שכבתי ללא הכרה. תקופת ההחלמה נמשכה חודשים ארוכים. לורה היתה מגיעה יום יום ויושבת על יד מיטתי ומחלקת את הזמן יחד עם אמא שלי בבית החולים. היא היתה מרגיעה ומעודדת ובודקת עם הצוות הרפואי את הנחוצ. לורה היתה מאו בעיני, כאם: בדאגה, בהתייחסות ובטיפול. אמא, כך אני קורא לה עד היום. ביוני 1967, כאשר פרצה מלחמת ששת הימים, נאלץ בית החולים לפנות מיטות ואני נשלחתי לביתי על אף שהייתי באמצע הטיפול. לורה סידרה לי דירה ברמת יוחנן והמשיכה את הטיפול המסור בי, כאן, בקיבוץ.

דניאל פרי מספר:

יהודה טל מספר:

8. **כלה ונכדה ראשונות.** (קריינית: רעות).

בשנת 1971 נוספו כלה, מחותנים ונכדה. בנסיבות הזמן ההוא, היתה זו סנונית שהקדימה את זמנה. נעמי ויפעת היו חידוש מרענן שחייב את לורה ושלמה להתרגל לתפקיד לא מוכר: חותנת וחותן, סבתא וסבא לנכדה. במבט לאחור היו אלה 4 שנים של השקה נדירה בין דור המייסדים לדור הבנים הממשיכים, כפי שמדגימה התמונה הבאה.

כל הנכדים שנולדו לאחר יפעת מצאו בלורה את החוט הישיר היחיד המקשר לעברם מצד האבות.

9. **הורים לחיילים.** (קריינית: חצב)

לורה ושלמה יפה הפכו מטבע הדברים להורים לחיילים בבוא זמנם. היו להם 4 כאלה. כולם צנחנים. היה בשניהם בטחון מזור בסוף הטוב שיגיע. יהיה בסדר. האימונים בטוחים, החופשה - תגיע, המצב ישתפר, המפקדים - הכי טובים שיש. הצבא יודע מה שצריך, המנהיגים - יודעים מה שנחוץ, ועושים הכל בשיקול דעת ושכל טוב. אז מה יש לדאוג? **הם לא היו תמימים.** ה"ה בשניהם נסיון חיים של חמש שנות נישואין בהתכתבות בעת מלחמה. הם הכירו כל חשש ופחד ואת מיקומו המדויק בעקומת ההסתברות של המימוש. אנו, הבנים, לא הצלחנו מעולם להגיע לאומנות הבטחון העצמי הזה, וכנראה - לא נשלים לעולם את החסר...

במלחמת יום הכיפורים יש לבני הזוג 4 בנים במלחמה: טוביה ודורון ברמת הגולן, דניאל בגזרה הצפונית בתעלת סואץ, ומייקה - מתגרה בסורים עם מסוקים... הקשר רופף - לא היו אז פלאפונים... ההגזמה הכי פראית היתה של דניאל - לא שמעו ממנו כמעט חודש, ורשימות ההרוגים היו ארוכות מאד...

(חצב שים לב: פנה לקהל והקרא את תוכן הגלויה של דורון מן הקרב על התרמון)

10. **אסון, שבר, ושיקום.** (קריינית: נעמי).

לורה הפכה אלמנה בגיל צעיר. בגיל 56. נותרו לה שנים רבות לחיות, והיא בחרה לעשות את זה לבד. את עולם חייה המשותפים עם שלמה היא צררה בחבילה מקודשת ושמה בבידעם, פשוטו כמשמעו. היא מיאנה להספיד או לפתוח את החוויות המשותפות שהיו לה עם שלמה, כמו חבקה לתוכה עולם שלם, אשר קפא במקומו. לאהבה הזו, שנצרכה בעשרות שנות שותפות, לא יכול היה להיות תחליף, לא יכול היה להימצא המשך. לורה מעולם לא חברה לבן זוג אחר.

מעיינה זרמו לתקופה שלפני נישואיה ולתקופה שלאחר האסון.

לורה מחליטה להשתקם בכל כוחה. יש בה כאב אך אין בה מרירות. יש לה זיכרונות, אך היא חוברת למציאות החדשה המתהווה לנגד עיניה.

במחצית השנייה של שנות השבעים נבנית המשפחה. דורון נישא לתרצה, מייקה מתחתן עם רחל. בזה אחר זה נוספים נכדים: עיינה, אשחר, הדס, ובשנות השמונים עירא, עמוס, חצב ובת חן, איריס, רעות, אורית וליבנה. לורה הופכת לסבתא במשרה מלאה.

11. סבתא סוגרת חשבון (קריין: דורון)

כשש שנים לאחר האסון מתחזקת אמא בנפשה ובגופה במידה מספקת על מנת להתפנות ולבדוק את שורשיה. מזה שנים היא מתכתבת עם ידידים בגרמניה ושוויצריה, מארחת, משוחחת, מגלה סובלנות ואהדה. וכעת היא מוצאת את הזמן לחזור, במידה רבה בעזרתם ועידודם, על מסעה ההזוי בספטמבר 1938 לעיר מולדתה פרייבורג, ולבדוק את הדברים מחדש.

היא איננה חונה בעיר שהקיא אותה בגיל 16. היא בוחרת להשתכן בעיירה סמוכה בשם שתרגומו "כפר נופחי הזכוכית הישן", ומשם להגיע לסיורי כתובות קצרים. על פי דרכה, היא איננה מזכירה מקומות, אינה מבקשת להיפגש עם אנשים, היא מסתפקת במעין מבט מן הצד אל נופי ילדותה מבלי לגעת בהם ממש, יתכן כי מחשש לכווייה חדשה... שימו לב למכתב שעיקר תוכנו אינו במה שכתוב בו.

(קריינית: נעמי)

10.9.81. ילדי ונכדי שלום.

לא חשבתי שאכתוב, אבל אני רוצה כן לשתף אתכם ואם רק במעט, במה שקורה לי... אני שולחת נשיקה לכל אחד לחוד, ובמיוחד במיוחד לתרצה, שכנראה מגיעה הביתה היום, והברית לפניו מחר... אני נמצאת בכפר בגובה מעל פני הים של כמעט 1000 מטר, מסביב רכסים מיוערים בעצי אורן. אחו אמיתי מסביב, העצים הנשירים כבר מראים סימני שלכת צהובים עדיין. הבתים כולם בסגנון מסורתי, גגות בזווית חדה בגלל השלג. כל חלון, כל מרפסת איפה העין מגיעה, מקושטים בארגוני פרחים, בעיקר גרניום ופטוניות, שלל צבעים... הבוקר קמתי מוקדם כהרגלי. כשיצאתי החוצה בערך בשבע, היה קר, קור חז וערפילי. השמש יצאה מאחורי הרכס הקרוב לא לפני 7.15 ואז החל יום יפהפה... העיקר ביצעתי סיור התמצאות, מיקמתי את כל המוסדות שהייתי זקוקה להם... אחרי עיון בחוברת האירועים שלהם, נרשמתי ל 3 טיולים של יום שלם, שניים לאלזס, גם לסטרסבורג, איפה חיו סבא וסבתא שלי וסבא דניאל שלכם. ואחד לאגם בודן - זי, שני טיולים של חצאי ימים בחלק הדרומי והצפוני של ה"שוורץ וולד", חוץ מזה רכשתי את מפת הסיורים הרגליים של הסביבה הקרובה... זיכרונות ילדות ותמונות חוזרות לאט, גם השפה, הטבע בכל הדרו נשאר ונשמר. כמו שלא יכולתי להיות פה לפני 9 שנים, אז עם אבא ביחד, כיום אני מסוגלת לעכל זאת... היום הגיע מכתב מאגנס, שהיא האחראית לביצוע הרעיון ולהימצאותי במקום הזה דווקא. היא צדקה בעצתה במאה אחוז, ואני שמחה שהגעתי לביצוע הרעיון, ולא נכעתי לפיקפוקים שלי, והיו לי לא מעטים.

12. שקיעה. (קריין: דניאל)

אמא ידעה אל נכון את ימיה וראתה את עתידה בעיניים פקוחות. בקשה להיות עסוקה ככל שיתאפשר לה ולא להיות למעמסה בכל תנאי. עיניה כבדו בתהליך איטי. היא שהיתה בעלת ידע כספר הפתוח, סקרנית לכל פירור מידע על אנשים, מקומות, תרבויות, כמעט בכל שפה מזוהרת, מאר עיניה הלך וכבה לפני עידן התקשורת. יכולתה לרכז מבט במסך מרצד של מחשב כמו נמסה בפתח עידן המידע. היא נדמתה לשחקנית שהגיעה לכל החזרות בזמן ואת הבכורה - החמיצה...

אמא כבתה לאיטה. עולמה נסגר עליה לאט. לפני כשנה וחצי עברה לשהות בבית הסייעודי.

בפעם אחת מני כמה קדנציות נטלה אמא חלק בקורס רכזי וועדות בריאות בשנת 1967, עם סיום הקורס היא הכינה דוח לסיכום תפקידי וועדת בריאות.

את המאמר שכתבה מצאני בעזרונה. הסיכום מכיל כ 10 עמודים בכתב יד צפוף. בחרוץ בקטע נבואי קמעוה, הוא מוקדש באהבה ובכבוד איך קץ להנרייטה והצוות הנפלא של בית הסייעוד אשר סעד את אמא במשך כשנתיים עד ליום פטירתה.

בראייה לאחור יש בדברים אלה התוויית דרך, צוואה וברכת שלום סאחד.

(קריינית - רחל)

דוח על פעולת וועדת בריאות. אפריל 1967.

את הדחיפה לנסות ולתת דוח על פעולות וועדת הבריאות - נתן לי הסמינר למרכזי וועדת בריאות הבין-קיבוצי שזכיתי להשתתף בו לאחרונה. זה מזמן התחלתי להבין, שוועדת הבריאות הינה לא רק וועדה טכנית אלא שבתחום תפקידיה נקודות רבות מאד הנוגעות לפרט ולכלל גם יחד.

הריני מודה ומתוודה שהגעתי לידי כך מתוך נסיון של עבודה, מתוך בעיות שהתעוררו ומתוך מגע שהיה קיים, או שניסיתי לקשור אותו, עם וועדות שונות אחרות, הפועלות במערכת חיינו.

... כאן ברצוני גם לנגוע בשאלה שהיא נכס הכלל ובאחריותו של הכלל. מחובתנו להכיר בעובדה שזיקנה היא מנת חלקו של כל אדם ושהיא תהליך טבעי המכתיר שנים רבות של עבודה ופעילות מגוונים. מחובתנו לדאוג לכך, שהחבר המזדקן, יוכל להאריך ימים בכבוד, כפי שהרפואה המתקדמת מאפשרת זאת כיום לחלק הולך וגדל של אוכלוסייתנו. ברור שהדבר מעורר בעיות הסתגלות מסויימות, אם לא מכירים בכך כסביבה וכגורם חברתי. אנו יכולים לעזור לכל חבר המגיע למשבר מסויים בגלל מחלה או ירידת כוחות פיזיים, להתגבר ולחיות את חייו ביעילות ובשמחה. עצם שילוב הדורות המשתזר בחיינו, מחייב אותנו להרים את המשימה הזאת ולעמוד בה. היא תבטיח את המשך קיומנו כחברה קיבוצית. הנה, אנו כחברי קיבוץ, הננו מזדקנים פעם ראשונה. לא יועיל אם נדחה את העניין ונסרב להכיר בקיומו. נגיע לזה, וילדינו צריכים לראות אותנו כמורי דרך. אם הפלגתי לתחום הפילוסופי, יסלחו לי נא. לכל אלה יש השלכות מעשיות מאוד, ועלינו היום לתת את דעתנו על אלה, ולהכין את הכלים, שלא נעמוד כמופתעים. כמובן שזה לא מתפקידה של וועדת בריאות לבד לפתור את הבעיות. לזה נחוץ שיתוף פעולה של כל הוועדות החברותיות והכלכליות, וכן הכשרת כוח אדם שידע את הצד הטיפולי והשיקומי. חשובה עוד יותר ההבנה והגישה של כלל הציבור...

(קריין: דניאל)

רד הערב, פנה היום, והנה את: ילדה, נערה, אישה, רעייה, אם, אשת לפידות, סבתא. כור מחצבתנו, עצם מעצמנו, חדיית בינו וטבעת בני את מורשתך. נרחי בשלום על משכבך.